

2023-01-23

Till
Stadsbyggnadskontoret
stadsbyggnadskontoret@stockholms.se

Yttrande över detaljplan för fastigheten Claes På Hörnet 1 i stadsdelen Vasastaden, Dp 2018-1278

Stockholms Naturskyddsförening (nedan föreningen) ger nedan sina synpunkter på aktuell detaljplan.

Sammanfattning:

Detaljplanen kan inte acceptera i sin nuvarande form utan behöver revideras kraftigt
Monica Zetterlunds park är mycket viktig att behålla intakt, den är en liten men oerhört uppskattad av omkringboende, förskolor och andra som besöker parken
Föreningen anser att *allmänintresset* av en intakt Monica Zetterlunds park med kvarstående askar är betydligt större än det privata egenintresset av att utvidga byggnadsvolymen
Kommunen måste ställa *strikt villkor* att de tre askarna bevaras vid en utbyggnad, det är inte acceptabelt att tre askarna fälls eller skadas i rotsystemet
Trädslaget ask är rödlistad som akut hotad, vilket innebär att kvarvarande askar har ett stort skyddsvärde
Det stämmer väldigt väl med översiktsplanens intentioner i kapitlet Grön och vattennära stad att värna parkkvaliteter där inte minst stora träd får sägas vara en viktig del
Detaljplanens inriktning att fälla de värdefulla askarna strider mot 3 kap. 6 § miljöbalken
Detaljplanens inriktning att fälla de värdefulla askarna strider mot 2 kap. 2 och 6 § plan och bygglagen
Allt schaktningsarbete som skadar askarna måste utgå, byggerätten måste minskas eller bör innefatta särskilda villkor kopplade till askarnas fortlevnad
Stadsmuseets blåklassning av byggnaderna som ingår Claes På Hörnet nämns inte någonstans i planbeskrivningen, vilket är en stor brist
Stadsbyggnadskontorets motivering i samrådsredogörelsen om varför askarna måste fällas håller inte, påståenden om att askarna utgör en "olägenhet" saknar grund
Stadsbyggnadskontorets påstående i planbeskrivningen om att en fällning av askarna kommer att få en "positiv inverkan" är problematiskt då svalskande skugga behövs i ett varmare klimat
Detaljplanen beaktar inte vad som står om värdet av träd i *Handlingsplan för klimatanpassning, Grönare Stockholm, Stadsdelsvisa Parkplaner och Handlingsplan för Biologisk mångfald*
Stora träd som dessutom är rödlistade som akut hotade måste givetvis ges en oerhört hög toleransnivå, d.v.s. anpassningar behöver då göras med trädens bästa i centrum
Stadsbyggnadskontorets hållning ifrågasätts som går ut på att det är godtagbart att avverka askarna och istället ersätta med nya träd
De tre stora askarna utför många viktiga ekosystemtjänster som blir svåra att ersätta på platsen med unga, mindre, nyplanterade träd
Att lokalt omhändertagande av dagvatten försämrats påtagligt vid föreslagen utbyggnad är ytterligare ett starkt skäl till att aktuell detaljplan måste revideras kraftigt

Detaljplaneförslaget måste revideras och byggnadsvolymen anpassas

Enligt föreningen så kan nuvarande detaljplaneförslag *inte* accepteras, granskningsförslaget behöver självklart revideras kraftigt innan det tas upp för beslut i Stadsbyggnadsnämnden. Att

Stadsbyggnadskontoret inte reviderade förslaget mer efter samrådet framstår som mycket märkligt med tanke på att samrådsredogörelsen är fylld av högst berättigad kritik.

Stadsbyggnadskontoret anger i samrådsredogörelsen att aktuell detaljplan stämmer väl överens med översiktsplanens intention att pröva kompletteringar. Föreningen anser dock att prövningen i detta fall *inte* kan generera en komplettering så som förslaget är utformat. Därutöver så stämmer det väldigt väl överens med översiktsplanens intentioner i kapitlet *Grön och vattennära stad* att värna parkkvaliteter där inte minst stora träd får sägas vara en viktig del. I en avvägning mellan översiktsplanens *olika intentioner* i aktuellt detaljplaneförslag så talar det mesta för att intentionen om att värna parkkvaliteter ska väga tyngre.

Det faktum att kommunen är fastighetsägare gör att det finns all anledning för kommunen att sätta upp en rad *strikt villkor* som nuvarande näringslivsaktör får förhålla sig till ifall denna vill bygga ut Claes På Hörnet. Förhandlingsläget från kommunens sida att få igenom strikta villkor gentemot en näringslivsaktör är särskilt gynnsamt i Stockholms city och det ska Stadsbyggnadskontoret naturligtvis utnyttja till max. Visar det sig att nuvarande näringslivsaktör inte vill vara kvar p.g.a. strikta villkor vid en utvidgning av byggnadsvolymen så finns garanterat andra näringslivsaktörer som står på kö och vill ta över Claes På Hörnet även med beaktande av att kommunen ställer strikta villkor. Det finns alltså ingen som helst anledning att rucka på högst rimliga krav bara för att gå nuvarande näringslivsaktör till mötes.

Ett exempel på ett fullkomligt rimligt och logiskt villkor som kommunen ska ställa på nuvarande näringslivsaktör är att denne, vid en eventuell utbyggnad på fastigheten, *absolut inte* får skada eller fälla någon av de tre värdefulla askarna. Asken är rödlistad som *starkt hotad (EN)*, d.v.s. en trädart som det finns anledning av vara synnerligen hänsynsfull med. Det framstår för föreningen som helt *grundläggande* att bevara dessa tre askar. Storzträd som är rödlistade med kategorin starkt hotad har ett minst lika stort värde som kulturmiljön från 1700-talet.

Kommunen bör stödja sig på det faktum att en avverkning av de tre askarna strider mot *3 kap. 6 § i miljöbalken samt 2 kap. 2 och 6 § i plan och bygglagen*, bedömer föreningen. Det finns all anledning att noga *hushålla* med de få kvarvarande stora askarna i kommunens innerstad och det faktum att askarna är akut hotade gör det än mer angeläget att skydda dem så långt som möjligt mot åtgärder som kan påtagligt skada dem. Idag har askarna på platsen en stor betydelse ur *allmän synpunkt* det p.g.a. deras naturvärden och deras kulturvärden. Den mark där askarna står lämpar sig bäst ur allmän synpunkt för ändamålet att vara just växtplats för askar, marken där askarna står lämpar sig inte för att utvidga Claes På Hörnet. Vidare ska planläggning ske så att byggnadsverk utformas med hänsyn till t.ex. träd på platsen som har natur- och kulturvärden.

När föreningen läser om schaktningsarbeten i planbeskrivningen (sid 28 och 38) framkommer att Stadsbyggnadskontoret ställt allt för låga krav gällande en helt rimlig hänsyn till parkmiljön intill. Det framkommer visserligen på ett ställe i texten att slätspont ska hindra påverkan på "närliggande parkmiljö", men sedan konstateras ändå på ett annat ställe att "byggrättens föreslagna placering i fastighetsgräns innebär att det blir svårt att bevara de tre askarna". Det förklaras att "rotsystemet kommer att påverkas av schaktningen men också att den nya byggnaden kommer skugga bladverken, vilket försämrar livsbetingelsen för träden". Föreningens bestämda åsikt i detta är att schaktningsarbeten måste utgå helt i den del där askarna står. Det rimliga är att t den tillkommande byggrätten bör minskas. I annat fall bör byggrättens föreslagna placering i fastighetsgräns innefatta särskilda villkor kopplade till att askarnas garanteras ett utrymme som möjliggör deras fortlevnad. Att uppföra en mindre och mer proportionerlig byggnad ovan mark, med anpassning till askarnas kronor och rötter, bör givetvis kunna genomföras av en lyhörd arkitektfirma. Som föreningen förstått det är tanken att trippla ytan på Claes På Hörnet. Föreningen vill då påpeka att målet på den här mycket känsliga platsen *inte* kan vara att maximera verksamhetsytan.

Allmänintresset att värna Monica Zetterlunds park ska väga tyngre än utbyggnaden

Föreningen vill passa på att understryka det mycket stora värdet av parker i stenstaden. Att krympa kommunens parker eller att försämrade deras kvaliteter är helt emot kommunens egna styrdokument och är helt emot gällande forskning om klimatanpassad stadsplanering. Monica Zetterlunds park är liten men

oerhört uppskattad och värdefull för omkringboende. Det tydliggjordes i samrådsredogörelsen och har även framkommit i lokaltidningen Mitti 2022-03-07 (<https://www.mitti.se/nyheter/ilska-nar-clas-pa—hornet-vill-bygga-ut-6.27.34165.3df5c9c51e>). Vi har därutöver fått uppgifter om att parken har en stor variation av växter och ett rikt fågelliv. I närområdet finns två förskolor som heter Trädet och Brunnen. Även andra organiserade grupper kommer hit, som har parken som lek- och rekreationsyta. Att askarna skulle vara ett stort problem gällande bristande solinsläpp motsägs också av uppgifter som intygar att vår och sommartid är parkens gräsmatta och bänkar populära soldyrkarplatser.

Trafikkontoret är kritiskt till den påverkan som planen medför för flera av träden i Monica Zetterlunds Park, en kritik som föreningen delar helt. Aktuell detaljplan får flera negativa effekter på Monica Zetterlunds park kan föreningen konstatera, vilket ytterligare bekräftar att detaljplanen måste revideras kraftigt. Askarna utgör en mycket viktig byggsten i Monica Zetterlunds park när det gäller inramning av grönska och tillförsel av en rad ekosystemtjänster som beskrivs längre ner i detta yttrande.

Föreningen anser att *allmänintresset* av en intakt Monica Zetterlunds park med kvarstående askar är betydligt större än det privata intresset för aktuell näringslivsaktör att utvidga byggnadsvolymen på tomten Claes På Hörnet. Att Stadsbyggnadskontoret inte väljer att värna det stora allmänintresset av en intakt Monica Zetterlunds park framstår som mycket märkligt, anser föreningen. Föreningen vill här återigen påpeka att Stadsbyggnadskontoret bör stödja sig på kap. 3 § 6 miljöbalken som medför slutsatsen att askarna på platsen har en stor betydelse ur *allmän synpunkt* p.g.a. deras naturvärden och deras kulturvärden.

Som en påminnelse om hur kommunen prioriterat i andra ärenden kan det vara bra att lyfta fram att politiken drog tillbaka byggplanen vid Tjurbergsparken, just av anledningen att allmänintresset för en intakt parkmiljö ansågs *väga tyngre*. Att detaljplanen vid Lundagatan drogs tillbaka kan också härledas till att det ansågs *viktigare* att prioritera det lilla grönska som finns kvar på platsen än ta bort grönskan.

Stadsbyggnadskontorets motivering till trädfällningarna håller inte

Föreningen har tagit del av samrådsredogörelsen. Här kommenterar Stadsbyggnadskontoret just träden inom detaljplanen. I ett inledande citat berömmar Stadsbyggnadskontoret träden:

”Gällande synpunkter att bevara de tre träden i Monica Zetterlunds Park instämmer stadsbyggnadskontoret att dess grönska bidrar positivt i stadsmiljön.”

Det är bra att Stadsbyggnadskontoret anser att dess grönska bidrar positivt i stadsmiljön. Stadsbyggnadskontoret tar dock inte upp att kommunen har en rad styrdokument där det mer än någonsin påtalas hur viktigt det är med träd i stadsmiljön. Föreningen kan nämna *Handlingsplan för klimatanpassning, Grönare Stockholm, Stadsdelsvisa Parkplaner* och *Handlingsplan för Biologisk mångfald*. Alla dessa styrdokument uttrycker med en och samma stämma: kunskapsläget säger tydligt att vi inte ska avverka stora träd i stadsmiljön om de inte är sjuka, vi behöver alla träd vi kan få idag och i synnerhet i ett varmare klimat. Mot denna bakgrund blir det då intressant att studera vad Stadsbyggnadskontoret skriver i planbeskrivningen, sid. 34:

”Borttagandet av befintliga askar kommer generellt att ge en positiv inverkan på ljusförhållandet då de idag skuggar delar av parkmark samt omkringliggande fastigheter.”

Stadsbyggnadskontoret förklarar här alltså positiva effekter av att avverka de tre askarna i parkmiljön. Resonemanget med borttagande av träd som ger svalkande skugga är oerhört ensidigt, menar föreningen. Citatet går helt emot vad som står i kommunens olika styrdokument gällande träd och grönska. Det som behövs på många platser är snarast *fler* stora träd som svalkar och ger skugga under somrardagar med stark sol. Således är det korrekta här att borttagandet av befintliga askar enbart ger en *negativ inverkan*. Skulle askarna upplevas som onormalt tätväxta så de blockerar nästan allt ljus kan grenverket glesas ut efter översyn av en professionell arborist. Att avverka askarna för att få in direktverkande solljus är helt feltänkt i

en kontext där problemet är stort med stark värme i stenstaden sommartid. S.k. *urbana värmeöar* är ett stort globalt problem i storstäder och det som motverkar detta problem är främst mer grönska som kylar av och sänker temperaturen.

Föreningen har också kunnat läsa följande i samrådsredogörelsen om motiven till att fälla askarna:

”Staden som fastighetsägare och tomträttshavaren är överens om att träden behöver tas ned oaktat den nya föreslagna bebyggelsen. Askarnas utbredning medför redan idag en olägenhet för fastigheten Claes på Hörnet 1. Möjligheten att både bebygga Claes På Hörnet och bevara träden är inte möjligt och i en avvägning mellan dessa menar stadsbyggnadskontoret att en utveckling av Claes På Hörnets kulturhistoriskt värdefulla verksamhet väger tyngre.”

Stadsbyggnadskontorets översiktliga påstående om att askarna behöver avverkas ”oaktat” den nya föreslagna bebyggelsen backas inte upp av någon som helst fakta eller ytterligare beskrivning i citatet, vilket är mycket undermåligt anser föreningen. Påståendet kan därav anses ha mycket låg trovärdighet och förövrigt anser föreningen att askarna har förutsättningar att leva länge till på platsen. Inte heller förklaras vad som ligger bakom orden om att askarnas utbredning för med sig ”olägenhet”. Föreningen hävdar bestämt att inte heller påståendet om ”olägenhet” har någon trovärdighet då utbredningen av askarna är helt normal och att det snarast är en mycket stor tillgång för platsen med storvuxna träd. Föreningen vill understryka för Stadsbyggnadskontoret att askarna ger 1700-talsmiljön den inramning som faktiskt är högst befogad. Det förekom på 1700-talet att man hade storvuxna träd nära ståtliga byggnader.

Träd i stadsmiljö innebär att det kan uppstå friktion mellan olika intressen ibland, men föreningen anser att *toleransnivån* idag är väldigt låg för träd och särskilt då för stora träd som är synnerligen viktiga att bevara. Stora träd som dessutom är rödlistade som akut hotade måste givetvis ges en oerhört hög toleransnivå, d.v.s. kommunen ska ge dessa träd särskild omvårdnad och hänsyn. Denna detaljplaneprocess visar återigen den låga toleransnivån för storvuxna träd och den oerhört bristande hänsynen till träd som klassas som akut hotade i rödlistan.

Att Stadsbyggnadskontoret inte kan värna träden i en sådan här begränsad detaljplan förstår föreningen överhuvudtaget inte. Det helt naturliga och logiska i aktuell detaljplan vore att direkt identifiera de skyddsvärda askarna och låta dem utgöra ett yttre *ramverk* då deras fortlevnad faktiskt är *viktigare* än att nuvarande näringslivsaktör ska få sin vilja igenom helt och hållet. Stadsbyggnadskontoret gör ett stort misstag när det framställs som att det inte skulle vara möjligt att både bebygga Claes På Hörnet och bevara träden. Föreningen vill här verkligen understryka att det är klart att det *är möjligt* att bebygga Claes På Hörnet och bevara askarna, det kräver dock betydligt mer känslig inpassning, vilket dock kanske blir dyrare. Här vill föreningen då påtala att en högre kostnad inte kan anses som ett stopp för andra alternativ.

Stadsbyggnadskontoret för även fram att en utveckling av Claes På Hörnets kulturhistoriskt värdefulla verksamhet väger tyngre än att bevara askarna. Det senare är en subjektivt utlåtande vill föreningen då påpeka. Det hela förespeglar dock att det råder ett motsatsförhållande mellan en utveckling av Claes På Hörnets och att bevara askarna, vilket inte stämmer menar föreningen. Det går naturligtvis att förena en utveckling av Claes På Hörnets och att bevara askarna. Det kräver dock att nuvarande näringslivsaktör reviderar sin inskickade planritning och gör en ny version som bygger mycket mer på inpassning till omgivningen, vilket inte är något konstigt då sådant görs ganska ofta. Det är mycket olyckligt att Stadsbyggnadskontoret inte redan i ett mycket tidigt skede bad nuvarande näringslivsaktör att revidera sin planritning, det hade varit gynnsamt för alla parter. Ifall nuvarande näringslivsaktör tackar nej till att revidera planritningen, så att askarna blir kvar, så är det dennes problem. Att utvidga bygggrätten åt öster skulle ge nuvarande näringslivsaktör mer handlingsfrihet kan föreningen konstatera då fastigheten för Monica Zetterlunds park rundar Claes På Hörnet och förlängs ut till Birger Jarlsgatan.

Det är inte godtagbart att fälla storvuxna askar och ersätta dem med mindre träd

Föreningen noterar att Stadsbyggnadskontoret nämner kompensationsåtgärder i samrådsredogörelsen:

"I avvägningen har kontoret vägt in den planerade kompensationsåtgärden som innebär återplantering av trädarter som är mer anpassade till platsen. Denna kompensation kommer säkras genom avtal mellan staden och exploatören innan detaljplanen antas i stadsbyggnadsnämnden."

Föreningen anser att det förvisso är bättre att ersätta träd än att inte göra det, men det finns all anledning att starkt ifrågasätta Stadsbyggnadskontorets hållning här som går ut på att det är godtagbart att avverka askarna och istället ersätta med andra träd. Det är inte alls godtagbart, menar föreningen. Denna hållning är att kraftigt underskatta dessa askars betydelse ur en mängd aspekter. Dessa askar bidrar med ett flertal ekosystemtjänster:

- upptag av partiklar som renar stadsluften
- upptag av koldioxid
- skuggar varma sommardagar
- rikare biologisk mångfald, enligt SLU har asken stor betydelse för biologisk mångfald
- vacker grönska och försköning av stadsrummet
- hälsofrämjande egenskaper för de som ser träden från sina bostäder
- att hjälpa till att skapa ett lokalklimat för annan vegetation och bidra till ökad mullhalt i jorden genom stora mängder löv
- upptag av regnvatten

Inom överskådlig tid är det inte möjligt att ersätta de ekosystemtjänster som dessa askar bidrar med idag. Att plantera nya träd idag i stadsmiljö är dessutom inte problemfritt och det är inte säkert att träden utvecklas gynnsamt. Att plantera nya askar nära de äldre askarna vore önskvärt, inte att avverka de äldre askarna. Att Stadsbyggnadskontoret vill ha trädarter som är mer anpassade till platsen signalerar att det är betydligt mindre träd som efterfrågas som föreningen tolkar det. Mindre träd utför mycket mindre ekosystemtjänster, vill föreningen då understryka. Stora träd har mycket stor *total bladyta*, vilket är väldigt värdefullt i en stadsmiljö.

De akut hotade askarna har ett särskilt stort skyddsvärde och det är helt fel att se dessa träd som utbytbara. Det här är inga träd som det finns mycket av, askar är på tillbakagång i stora delar av Sverige och de minskar inte minst p.g.a. askskottsjukan. Alla kvarvarande friska askar är därför synnerligen viktiga att behålla så länge som möjligt i stadsmiljön och i övriga Stockholms stad.

Lokalt omhändertagande av dagvatten försämras påtagligt

Av samrådsredogörelsen framgår att länsstyrelsen avråder från att leda dagvattnet till kombiledningar på grund av att den ökade volymen leder till försämrade rening i mottagande reningsverk och ökad risk för bräddning vilket kan leda till ökad belastning på recipienten. På ett annat ställe i samrådsredogörelsen framgår att vid ett skyfall kommer vattnet hanteras i ett fördröjningsmagasin under innergården ovanpå bjälklaget till en underbyggd källare. Sedan kommer det avvattnas till det allmänna ledningsnätet.

Föreningen vill påtala att det redan råder idag en sårbarhet i innerstaden att hantera stor regnmängder. Kvarvarande parkmark utgör viktiga stödfunktioner för att hantera stora regnmängder och stora träd utgör hörnpelare i att suga upp vatten. Aktuell detaljplan medverkar mycket negativt till hanteringen av regnvatten genom att avverka tre stora träd. Att lokalt omhändertagande av dagvatten försämras påtagligt är ytterligare ett starkt skäl till att aktuell detaljplan måste revideras kraftigt. Det som framträder gällande hanteringen av dagvatten vid ett fullgörande av detaljplanen är att det blir en icke önskvärd lösning, som föreningen ser det. Dessutom innebär lösningen en belastning som länsstyrelsen inte är tillfreds med.

Blåklassad och skyddsvärd kulturmiljö innebär i detta fall även skyddsvärd parkmiljö

Byggnaderna tillhörande Claes På Hörnet är *blåklassade* av Stadsmuseet, den högsta klassificeringen för kulturhistoriskt värdefulla byggnader. Att inte detta tas upp i planbeskrivningen under rubriken *Förutsättningar*, är mycket dåligt anser föreningen. En kulturmiljöutredning har tagits fram, men blåklassningen av Claes På Hörnet ska givetvis framgå i planbeskrivningen då t.ex. beslutande politiker i Stadshuset kanske inte hinner läsa alla tillhörande underlag. Föreningen driver inte ärenden med beaktande av blåklassning, men det finns ibland ett samband mellan skyddsvärda kulturmiljöer och skyddsvärda

naturvärden. Detta samband kan hittas i aktuell detaljplan med de mycket skyddsvärda askarna intill tomten Claes På Hörnet.

Föreningen noterar i planbeskrivningen (sid. 4) att kommunen sätter stor vikt vid att förändringen på platsen *"ska ske med hänsyn till stadsbild och kulturmiljö"*. Föreningen anser att kulturmiljö i aktuell kontext innebär byggnaderna ska ses i ett sammanhang med med omgivande landskapselement såsom storvuxna träd. Således är det fel att enbart se den artificiella kulturmiljön inom denna detaljplan. I ordet stadsbild finns dessutom många kvaliteter inbakat vill föreningen understryka. Sett i sin kontext ligger detaljplanen i en påfallande steril stenstadsmiljö, där den hälsofrämjande grönskan är satt på starkt undantag. Att ta hänsyn till stadsbilden i denna kontext är givetvis att ta särskild hänsyn till det som det sticker ut, de som tar tid att återskapa och det som det råder stor brist på. I aktuell fall så är det otvivelaktigt så att det är den redan starkt begränsade grönskan som det råder stor brist på i stadsbilden, vilket föranleder den givna slutsatsen att hänsyn till stadsbilden i denna kontext innebär stor hänsyn till befintlig grönska. Här är då inte minst storvuxna askar en bärande del av denna grönska, träd som tar lång tid att återskapa dessutom. Föreningen vill alltså bestämt hävda att citatet om *"hänsyn till stadsbild och kulturmiljö"* i praktiken innebär ett starkt stöd för att det på platsen finns en skyddsvärd parkmiljö som inte tål nuvarande förslag på utbyggnad av Claes På Hörnet.

För Stockholms Naturskyddsförening
Anders Tranberg, ordförande